

زندگی

در سایه تمدن

✧ شهر پر اسرار مورچگان

✧ مصالح ساختمانی این بنا

✧ یکجهان فعالیت در یک محیط تاریک

✧ آیا این نظام دلیل توحید نیست و

شهر مورچگان هر چند در شکوه و زیبایی، پایتخت شهر زنبور عسل نهیر سدا ما در عین حال شهر جالب و اسرار آمیزی است؛ شهرهای انواع زنبور عسل از لحاظ شکل و اسلوب ساختمان بیکدیگر مشابهت دارد ولی مورچگان که متجاوز از هفت هزار نوع و نژاد مختلف دارند هر نوعی لانه خود را با اسلوب و شکل مخصوصی بنا میکنند بطور کلی شهرهای اغلب مورچگان زیر زمینی است و آنرا در اعماق نزدیک بسطح زمین بطور اقی میسازند.

این شهر اسرار آمیز که دارای کوچه ها و چهار راهها و خیابانها و میدانهای منظم و جالبی است اولاً سعی میشود در نقطه ای ساخته شود که تا حدی مرتفع بوده از خطر سیل و جریان آب محفوظ باشد.

ثانیاً مدخل شهر مورچه معمولاً پنهان است بعلاوه راهیکه مدخل را بشهر مربوط می سازد مستقیم نیست تا دشمن باسانی باین شهر پر اسرار راه پیدا نکند.

ثالثاً دارای طبقات مختلفی است و هر طبقه ای مخصوص و مناسب یک کار است و بهمین جهت درجه حرارت هر یک از این طبقات با دیگری فرق دارد بطور کلی هوای شهر مورچه نسبت باطراف گرمتر است مگر در فصل تابستان که هوای آن خنک تر میشود و این خنکی هوای مربوط با عمق زمین نیست بلکه مربوط بخود مورچه می باشد، همانطور که زنبور عسل هوای کندورا

با پرزدهای مخصوص منظم میکند ، مورچه هم با فعالیت هائی که هنوز برای ما نامعلوم است شهر خود را گرم یا سرد میکند .

تعداد این طبقات گاهی بسی وچهل میرسد ! و هر طبقه ای تقریباً پنج میلیمتر ارتفاع داشته و قطر دیوارها در حدود یک میلیمتر است .

رابعا در هر طبقه ای راهروها و تالارها و سردابها و خانه هائی است که بعضی از آنها انبار ذخیره اشیاء معینی است یا برای اجرای کارهای مخصوصی است مثلاً قسمتی از آنها مخزن آذوقه است و در بعضی دیگر آذوقه را که بشکل مواد خام است بشکل ماده مخصوص و شیرینی که غذای عمومی است در می آورند ؛ برخی از این سردابها پرورشگاه تخمهها و نوزادان است ، بعضی مقرراتش است ، برخی جایگاه کارگران و بعضی مخصوص ملکه است ، اگر تعجب نکنید بعضی از سردابها مخصوص قضای حاجت است ، در لانه های بزرگ گاهی چندین مستراح وجود دارد و همین موضوع که مورچه جز در مستراح در هیچ نقطه قضای حاجت نینماید نشان میدهد که این جانور دارای تمدن جالب توجهی است و شاید همانطور که در زندگی انسان قضای حاجت باید در اماکن مخصوصی انجام بگیرد و رعایت نکردن این موضوع عیب اخلاقی بزرگی محسوب میشود در زندگی مورچه هم این عیب اخلاقی وجود دارد ، به علاوه مکان مخصوصی را برای انباشتن اجساد مردگان و زباله شهر درست میکنند .

یک قسمت از گالریها مخصوص اصطبل است و مورچگان در این اصطبلها جانورانی را که بمنظور استفاده از آنها و اهلی کرده اند نگهداری میکنند و قسمت دیگر از گالریها بمصرف کشت و زرع میرسد و بالاخره در قسمتی از آنها میدانهای مخصوص برای اجراء مسابقات و انجام ورزشها و تفریحات لازم پیش بینی شده است .

اگر در نظر بگیرید که بعضی از این شهرها دارای شکل و استوانه ای است که قطر دایره آن ده متر و ارتفاع آن دو متر میباشد آنوقت معلوم میشود که این شهرها توجه بکوچکی جنه مورچه چقدر عظمت دارد .

گاهی مورچگان گنبد عظیمی روی شهر خود بوجود آورده باینوسیله اسلوب و جلوه مخصوصی بآن می بخشند ؛ در ساختن گنبد نامبرده نیز سلیقه و ابتکار جالبی بخرج میدهند یعنی اگر در مناطق نسبتاً سرد باشد گنبد لانه خود را طوری بوجود می آورند که رو بافتاب باشد و مثل یک آئینه مقعر حرارت آفتاب را جمع آوری کند ، زیرا تختههای این حشره در قسمت فوقانی لانه قرار میگیرد و رشد و نمو تخم بحرارت نسبتاً زیادی احتیاج دارد ؛ ولی در مناطق گرمسیر لزومی ندارد .

گاهی چند شهر در نزدیک یکدیگر بنا نموده و ارتباط مخصوصی میان آنها برقرار ساخته یک کشور منظمی را بوجود میآورند ، یکی از راههای ارتباط این است که دالانهای زیر-زمینی ایجاد کرده یا بنوسیله لانه ها را با هم مربوط میکنند و معمولاً یک کشور «فدرال» (متحد) مرکب از هفت یا هشت لانه است که فضائی بوسعت پنجاه تا یکصد متر مربع را اشغال میکند .

ولی جماهیر متحده بزرگت هم در روی زمین یافت میشود مثلاً در امریکا خصوصاً در جمهوری «پنسیلوانی» (۱) کشور های مهمی از مورچه وجود دارد که حتی دارای یک هزار و ششصد لانه است و بعضی از این لانه ها بقدری بزرگ می باشد که بارعایت تناسب، شهر نیویورک یا تهران مادر مقابل آن حکم قصبه ای را دارد ! .

بعضی از انواع مورچگان در لانه های دیگری غیر از لانه های زیر زمینی زندگی میکنند ! با نظریتی که تنه درختان را خالی میکنند و در وسط ساقه ؛ دهلیزها و تالارهای عمودی وافقی بوجود میآورند گاهی این دهلیزها و اطاقها از لحاظ فن نجاری بقدری قابل ملاحظه است که گوئی مبل سازان ماهر آنرا ساخته اند ! و در بعضی از درختها که مغز ساقه برای تغذیه مناسب است مورچگان علاوه بر اینکه در داخل درخت خانه خوبی درست میکنند غذای فراوانی هم بدست میآورند و دیگر ناچار نیستند که برای تحصیل آذوقه از لانه خارج شوند .

از همه جالب تر لانه ای است که مورچگان بوسیله نساجی میبافند ؛ و باید توجه داشت که صنعت نساجی در زندگی مورچه دارای اهمیت شایانی است و در این صنعت نیز پیشرفت قابل توجهی دارند .

و بالاخره قسمتی از مورچه ها خانه بدوش هستند یعنی مثل قبائل صحراگرد در فصول مختلف سال بمناسبت اینکه محتاج حرارت هوا هستند از مناطق سردسیر بطرف مناطق گرمسیر میروند .

مصالح ساختمانی

این حشرات هوشمند هم خشت مال وهم کوره بزوهم بنا و مهندس ماهری هستند با این تفاوت که هیچ ایزاری جز آرواره ها و پاها ی خود ندارند .

هنگام ساختن لانه برای اینکه محکم و غیر قابل نفوذ شود خاک را با مایع مخصوصی که در آرواره آنها موجود است مخلوط میکنند و بعد بشکل آجر قالب میزنند و کار را میان خود تقسیم میکنند در حالی که برخی آجر میسازند بعضی دیگر زمین را گود میکنند که پی دیوارها را روی آن بنا نمایند

(۱) Pensylvanie یکی از ممالک اتازونی دارای ۹ میلیون جمعیت مرکز

آن هاریسپورک .

وقتی که پی تمام شد آجرها را سر جای خود کار میگذارند و مورچگان بوسیله آرواره خود آجرها را روی هم محکم میفشارند و قتیکه دیوار با ارتفاع لازم رسید روی آن سقی بنا میکنند آجرهای نامبرده با اندازه کافی مرطوب و چسبنده هستند و لذا بیکدیگر محکم میچسبند و مدت نسبتاً زیادی لانه مورچه در مقابل عوامل طبیعت مقاومت میکند و برقرار میماند .

بعضی از انواع مورچه خاک کوره و یا تار عنکبوت را با خاک مخلوط کرده از آن مصالح ساختمانی میسازند حتی بعضی از آنها از مواد مختلف ، سفال مخصوصی بعمل میآورند و در ساختن لانه بکار میبرند و برخی سقف لانه خود را با برگهای درخت میپوشانند و گاهی از برگهای درخت کاج دره و پنجره هائی برای عمارت خود میسازند روزها پنجره ها را باز و شبها میبندند!

یک جهان فعالیت در یک محیط تاریک

مورچگان مانند زنبور عسل و موریا نه تاریکی را دوست میدارند و در این شهر عظیم و تاریک همیشه مشغول کار هستند و در فصل تابستان حتی شبها هم در خارج از لانه دست از کار نمیکشند، کاریکه مورچه در خارج لانه انجام میدهد و ما می بینیم در مقابل کارهایی که در داخل لانه انجام میدهد و ما نمی بینیم تقریباً صفر است این حیوان قدرت فعالیت و پشت کار عجیبی دارد ، دهیری در کتاب **حیوة الحیوان** میگوید : « عرب در نامگذاری مورچه راه صوابی را پیش گرفته است زیرا این حیوان را «نمل» نامیده است و نمل در لغت عرب بمعنای تحرك و فعالیت است ، در داخل لانه مورچه شب و روز مشغول رفت و روپ و تنظیف و تهیه غذاست و تهیه غذا بتهائی سازمان مفصلی دارد که مدت بسیاری از اوقات مورچه را اشغال میکند ، زیرا مواد خامیکه از خارج میآورند بهیچوجه قابل استفاده غذائی نیست و باید تغییرات بسیاری در آن داده شود .

موادی را که بلا نهمی آورند اولاً با مهارت خاصی آنها را در انبارهای معینی ذخیره میکنند و ثانیاً در نگاهداری آن بر حسب اینکه مواد نباتی یا حیوانی است مراقبت و مواظبت کامل بعمل میآورند ؛ مثلاً دانه ها را باید مواظبت کرد که سبز نشود و فاسد و خراب نگردد و چون این حیوان از خطر مزبور کاملاً آگاه است بعضی از دانه ها را مثل گندم و جو دو نیم میکند و بعضی دیگر را چهار قسمت میکند و گاهی آنرا بدوش حمل کرده روزها در آفتاب و شبها در مهتاب میگذارد تا متعفن نشود ، گاهی مورچه ها میگذارند دانه ها شروع بسبز شدن نماید تا مواد نشاسته ای آن بمواد قندی تبدیل شود بعد جوانه ها را قطع میکنند آنوقت دانه را میخشکانند سپس با نهار مخصوص برده آنرا خورد کرده بآرد تبدیل مینمایند و برای زمستان خود ذخیره میکنند .

گرچه هنوز تمام راههایی که مورچه برای جلوگیری از فاسد شدن مواد غذائی بکار میبرد برای بشر کشف نگردیده است ولی این اندازه مسلم است که اگر مورچه ها را از لانه بیرون

کنند دانه هائیکه در آنجاست فاسد میشود اما با بودن مورچهها فاسد نمیشود؛ آیا بوی مخصوص مورچهها در اینموضوع دخالت دارد؟ یا علل دیگری دارد هنوز برای بشر روشن نیست.

تائثا بعضی مواد را باید هر چه زودتر بصورت مایع (که غذای همگی است) درآورد و بعضی از اغذیهها باید تبدیل به «کنسرو» نمود و بعضی از غذاها را باید بشکل خمیر و اگر گوشت است بشکل «قورمه» درآورد بعداً در فصل زمستان بنژای مایع تبدیل کرد.

جمعی از مورچگان که دارای آروارههای نیرومندی هستند نقش يك آسیاب را ایفا میکنند یعنی گندم و امثال آنرا با آروارههای شکننده خود خرد میکنند و بصورت آرد در میآوردند و آنرا در مخزنهای مخصوصی ذخیره مینمایند تا در فصل زمستان مورد استفاده قرار بگیرد.

از موضوع تهیه غذا که بگذریم مرمت جادهها و تنظیم خطوط ارتباطات موضوع مهمی است این جادهها که از مقابل تمام تالارها میگذرد همواره باید تمیز باشد که عبور و مرور در شهر قطع نشود؛ مسأله پرستاری و مواظبت از ملکه نیز موضوع مهمی است و دائماً باید او را تمیز کرد و مرتباً باید بان غذا خورانید و نوازش کرد.

کار مهم دیگر مواظبت از تخمها و نوچهها است که نسل آینده را تشکیل میدهند و باید شب و روز بوسیله دهان بانها غذا رسانید و هر ساعت یکمرتبه جا بجا کرد و مختصر غفلتی در این موضوع خطر انقراض نسل را پیش میآورد.

از اینکه بگذریم مورچهها باید خود را نظیف کنند و اگر توجه کنیم که مورچه یکی از نظیفترین موجودات دنیا است و روزی اقل بیست مرتبه به نظیف خود میپردازد آنوقت می فهمیم که تنها رعایت نظافت مدت زیادی از اوقات این حشره را میگیرد.

اینها کارهایی است که در داخل لانه انجام میگیرد و میدانیم که اعمال دیگری هم در خارج لانه باید انجام بدهند؛ اگر در فصل گرمی هوا ملاحظه کنیم که مورچگان پشت سر هم مانند حلقه های زنجیر در حرکت هستند، با جوش و جنبش مخصوصی دانه هائی که چندین برابر جثه های کوچک آنهاست با فعالیت خستگی ناپذیری، با پشت کار و صبر و حوصله عجیبی بلانه خود حمل میکنند بزمین میخورند و بر میخیزند، با موانع و مشکلات مقاومت میکنند، از هر فرصتی استفاده مینمایند آنوقت می فهمیم که این حیوان چه اندازه فعال و رنجبر است.

بعد از اینکه وظیفه سنگین خود را انجام دادند قسمتی از وقت خود را صرف تفریحات مفید میکنند یعنی ب ورزش و مسابقه های کشتی گیری می پردازند، جرگه بزرگی از مورچگان تشکیل میشود و حریفان بوسیله شاخکهای خود یکدیگر را میگیرند و سعی میکنند که حریفان بزمین بزنند. در مسابقه دو ندگی هم که در یکی از دهلیزها به هم میآید تماشاچیان طرفین دهلیز میایستند

ودوندگان با سرعت مخصوصی می‌دوند تا یکی از آنها سابقه را میبرد؛ باید توجه داشت که در میان حشرات، یگانه جانوری که عیناً مثل انسان دارای برنامه ورزش و تفریح می‌باشد همین جانور است.

* * *

آیا این نظام دلیل توحید نیست؟

خواننده محترم! این بود قسمتی از نظام زندگی پر اسرار مورچگان؛ مطالعه و دقت در زندگی پر تشکیلات این حیوان از قبیل تقسیم دقیق کار میان طبقات مختلف؛ طرز لانه ساختن، جمع آوری ذخائر لازم زندگی، مراقبت و نگهداری آن، تربیت نوزادان؛ اهلی کردن بعضی از حشرات برای استفاده از آنها، ایجاد مزارع و کشتگاههایی در نزدیکی لانه های خود و بالاخره یک تمدن نسبتاً کامل این حقیقت را بما میفهماند که برنامه دقیق زندگی اجتماعی این حیوان از جانب آفریننده ای که منبع قدرت و حکمت است سرچشمه گرفته است، زیرا این فعالیت منظم این هماهنگی دقیق طبقات مختلف؛ این تمدن خیره کننده و بالاخره این نظام اسرار آمیز که در زندگی این جانور دیده میشود مسلماً موانع مغز کوچک این حیوان نیست بلکه یکی از شاهکارهای خلقت خداوند است، همان عنایتی که خداوند متعال بموجودات بزرگ این جهان دارد بمور ضعیف نیز دارد چنانکه سرور موحدان امیر مؤمنان علیه السلام فرمودند:

د وما الجلیل واللطیف والثقیل والرخیف والقوی والضعیف فی خلقه الاسواء (۱) یعنی: درشت و ریز، سنگین و سبک، نیرومند و ضعیف در خلقت پروردگار یکسان است.

(۱) خطبه ۲۲۷ نهج البلاغه

اینهارا دربرنامه زندگی قرار دهید

حضرت موسی بن جعفر (ع) میفرماید:

چهار موضوع را در اوقات زندگی خود بکنجایند:

۱- قسمتی از اوقات خود را برای عبادت و توجه بخدا

قرار دهید.

۲- مقداری از وقت خود را برای تحصیل وسائل معیشت و زندگی

۳- زمانی را برای معاشرت با برادرانی که از روی خیر خواهی

عیب های شما را بشما گوشزد میکنند تا در مقام اصلاح آنها برآئید.

۴- وقتی را برای لذتها و تفریحات مشروع قرار دهید.

(نقل از تحف العقول)